

Abonnement pour un an

250 piastres

Adresse:

Idjtihad Constantinople

Téléph: St. 865

XIX me ANNÉE

1 Nbre. : 1923 — No. 159

اجتهاد

أبونان: سنه لکي [٢٤ نسخه]

داخل ایچون ٢ خارج ایچون

٢ بیق لیرادره

اداره خانه سی

جفال اوغلنده « اجتهاد نهوی »

تلفون: استانبول ٨٦٥

«اون طقوزنجی سنه تأسیسیه» حیاتی، فلسفی، اجتماعی فکر غزته سی

نومرو ١٥٩، ١ تشرین نانی ١٩٢٣

طلاقت لسانی، واسع معلوماتی کنديسنه برچوق تليذر و طرفدارلر جلب ايتمشدی فقط عینی درجده چوق دشمنلرده وجود ویرمشدی. ایمانی، عقل ایله تنویر ویاخود اصلاح ایتیه معطوف مساعیسی، تحت تهمة آلیناسی ایچون کافی سبب اولدی. (سواسسون-Sois-son) «قونسیل» ی یعنی [مجلس رهبانی] اونی تویه واستغفار ایتیه محکوم ویر مناسترده حبس ایتدی. سربست بر ایلدقدن صوکره تسلط کارلری ینه راحت طور مادیلر؛ باخصوص که بوسروده، بغضی شا کردلری، از آن جله بالآخره (روما) ده دیری دیری یاقیلمش اولان بدیخت آرنو دو بره سیسیا A. de Brescia، دها زیاده ایله دیری کیدن غیر سنی Hérétique اصول اعتقاد نشر ایتمشدی.

متعصب (به رنار دو فلهروو B. de Clairvaux) اونی ایمانک وخریسمیانلک اُک اندیشه بخش دشمنلرندن بری اولماق اوزره پاییه اخبار ایتدی. (سانس) ده انعقاد ایدن یکی (قونسیل) ده اصول اعتقادی تهلکلی، خارج ازدین، سزای محکومیت اعلان اولوندی و تعیین جزاسی پاییه بر ایلدی. پایا، اونی سکوت ویر مناسترده حبس ایدیلیه محکوم ایتدی. صوکره کتابلرینک اعحاسنی امر ایتدی. (آه لار) (سهن مارسل) مناسترنده، ١١٤٢ تاریخنده ٦٣ یاشنده اولدینی حالد کدرک وخته. لغک طعمه سی اولدینی حالد حرفه کدرک اک ممتاز شهیدلرندن بری اولاراق ترک حیات ایتدی.

آه لار، مستقبل پروتستانق عصرینی حاضره لامیه یاردیم ایتمش اولان برچوق مائل ذکار طرفندن تعقیب اولوندی. بو پرخطر جدالک قائل قربانلری

حریت فکریه شهیدلری

٢

کچن نسخه ده حریت فکریه شهیدلرینه تخصیص ایتدیکمز برنجی مقاله تقریباً شو سطرلره بپیوردی: جمال وکالیله یکتا بردر صباحت وفصاحت اولان معلمه فلسفه هیپاسیا، لیثانه شهید ایدیلدیکندن صوکره فلسفه قدیمه نک رونق سوندی. یوز سنه صوکره، امپراطور (ژوستینین) ک بر اراده سی فلسفه نک بشیکی و صو ک پناهی اولان (آته) ده تدریس اولونماسی منع ایتدی. صو ک فیلسوفلر (آته) دن قاجدیلر ایران شاهی (کیخسرو) ک زردینه التجا ایتدیلر.

نهوت، اصل قرون وسطی، و، ذکای بشرک هیچ بر زمان معروض اولمادینی بر درجه شدتده، قهر و تصدیقی (آته) ده فلسفه تدریس نک بو ممنوعیتی ایله باشلار. بو آندن اعتباراً کلیسا، انسانلرک حیات جسمانیلری اوزه رینه اولدینی کی حیات فکر-یلری اوزه رینه ده نامحدود بر سلطنت اجرا ایدر و کنديسنه بلاقید و شرط عرض اتقیاد ایتیه یلری بر صلاحیت مستبدانه وظالمانه ایله آزر. نیجه حر متفکرلر بو استبداده قارشى عصیان ایتمش و حریت فکریه نک شهیدی اولمایه قاتلامشلردر. بونک بویله اولماسی آ کلا-ماق قولای در؛ بوطالی شهیدلر آره سنده اک زیاده کوزه چارپانی، ١٠٧٩ ده (نانت Nantes) جوارنده دوغمش و (تولوز) ایچون حسیات عاشقانه سیله اولدیفندن زیاده اصول اعتقادی یاخود اطوار مخصوصه فکریه سی ایله اشتهار ایتمش بولونان (بیه آه لار P. Abélard) در. بوزانک بیوک

ایتمش اولدینی قاتولیکلک قادار متمصب ، اونک قادار ظالم ، اونک قادار تسلطکار اولاییلر و (لوتر Luther) یک آجیق لسانیه «تئولوجیا» [یعنی الوهیات] ، انسانلری جانی قیلار، دیمش اولماقده یک حقیقیدر. هر حاله، عقل ایله یا خود حر تفکرله تحقیق اشیا و تدقیق شئون فکری تک توك بعضی ذواتک وجدانلرنده موجود اولماقده برابر، خلقتک وجداننده هنوز یک اوپاناماشدی ؛ عقیده لر سلطنتک محصورلی اولان اسکی انسانلر، هنوز اعتیاد قدیملرندن تطهیر اولونماشدی و، حقیقی حراندیش ، اول اولدینی کیی صوکرده تصدیق و قهر اولوندی. باخصوص (قال ون Calvin) الهیانه متعلق قواعد و احکام اعتقاده اک اوافق مخالفت کوسته رنلره قارشى یک بی رحمانه داو- راندی و یالکیز (سه روه) بی دکل ، کندیس کیی دوشونمین ، باشقا دورلو دوشونن بر چوق ذواتی دیری دیری یاقدیدردی، یا خود فراوه مجبور و قهریب ایتدی. *servet* نك باشلیجه جنایتی، خرستیئانلغک تثلیثی، یعنی *La sainte Trinité* تعبیریه افاده اولونان «بابا، اوغول، روح مقدس» بی آیری آیری اوچ شخص کیی دکل بر اللهک اوچ طرز ظهور و تجلیسی اولاراق آکلاماق ایدی . (قالون) طرفندن ، علمینه ، آل آلتندن اغضاب اولونان فرانسیز انکیزیسیونک قهر و تسلطندن قور- تولدقدن صوکره ، بو ممتاز عالم، فتنله اولاراق دوران دم رتوی بی [یعنی آق جکرلرده قالمک دولاشماسی حادثه فیزیولوجیاییه سی] ده کشف ایتمش اولان بومدق ذات، بو مدهش جنایتک وماهیت عیسی حقهنده بعضی خصوصی اجتهدلرینک جزاسنی مضاعف احراق بالنار ایله چکدی . اول (فرانسه) نك (ویین Vienne) شهرنده ۱۵۵۳ سنه سی جزیرانک ۱۷ نجی کونی کتابلریله برابر تمثال *Effigie* حالنده [*] یاقیلدی؛ صوکره ۱۵۵۳

[*] غیاباً و بریلن بر حکم جزائی ملاء ناسده اجرا ایتک ایچون محکومک بایلان قابا طاسلاق رسمنه بواسم و بریلیر. خلق، آوروپاده، علمنده جوشدنی آدامک بویهجه برمانکنی یاپار و بونی آصاق ویا یاقاق صورتیه اصل مضروب ذی حیات حقهنده کی غیظلری دیندیررلر.

آره سنده ، برنجی صفده (بیه راموس) P. Ramus . تصادف ایدرز (راموس) اک سفیل احوال و شرائط ایچندن چیقاراق سخی ذاتیسی سایه سنده ، زمانک اک ممتاز علماسندن بری اولمایه موفق اولدی . مستقل ذکاسنی ، اسقولاستیک فلسفه نك بوغیجی تضییقندن و (آریستوت) تفوذندن قورناردی و کندیسنه غالب تمایلات طرفنک [یعنی زمانک افکار رانجه و غالبه سی طرفنک] کین تسلطندن باشقا برشی کتیرمین برشدله هر ایکسینه ، یعنی هم اسقولاستیک فلسفه یه هم ده (آریستوت) ه هجوم ایتدی. و قتيله (سوقرات) ه یاپیلیمش اولدینی کیی، (راموس) ده دینک بردشمنی و کنگجلیکک بر مفسدی اولاراق اعلان اولوندی ، حتی یازیلری یاقایه و کندیسنی تدریس دن منع ایتیه قادار ایلری یه کیتدیلر . (ایکسجی هازی) زماننده حق تدریس کندیسنه اعاده اولدینی وقت ، (فرانسه) ده منفور (سه ن بارتلی) قتل عامیله یک خونریزانه بر صورتده بوغولمش اولان پروتستان حرکته التحاق ایتدی . اکثریا کندیسنی اولدورمه یه رمق قالان هر نوع تعذبات و تضییقاتدن و (آلمانیا) ده (ایسویجره) ده مظفرانه بر سیاحتی متعاقب، الیز یاده دیش بیله یین خصملرندن (شارپانتیه) الیه کندیسنه تحریک ایدیلدکلی محتمل قاتلرک ضربه لری آلتنده ، ۲۶ اغستوس ۱۵۷۲ کیجه سنک غدارلارندن اوچ کون صوکره ، تسلیم روح ایتدی . پارچه پارچه ایدیلن جسدی (سه ن) نه رینه ایتیلدی . اولومندن صوکره بیله کذب و افتراء، خاطره سی تلویث ایتدی . بو کون، او، یکی زمانلرک فیکرلرینک انخیب مبشرلرندن بری عد اولونور .

(راموس) ک بدبخت معاصر (میشل سه روه) نك عاقبتی هار همان داهامدهش اولدی. ۱۵۰۹ ده، (اسپانیا) نك (ویلاووا) شهرنده دوغمش اولان بوذات ، جنوهلی مشهور پروتستانلق واضی Calvin ک تئولوجیائی اصول اعتقادینه مخالفت ایتک جراتنده بولونمشدی . بو جلی مثال ایله کورولور، که مفرط پروتستانلق دخی ، هجوم

سنه سی آغستوسنك ۱۳نجی كونی ، ایتالایه كیتك
اوزره كچدیكى (جنوه) شهرنده ، (قالون) ك امریله توقیف
اولوندقن صوكره كولونج اولدینی قدارده منافقانه
بر دعوائی متعاقب عینی سنه نك تشرین اولنك ۲۷نجی
كونی (قامپل Campel ك) اوستنده ، خریستیانلغك
اصلاحی حقنده کی كتابی وجودینه باغلی اولدینی حالده
دیری دیری یاقیلدی فكر واجتهادلرینی رد ایتمك
«یا کیلدم ، سوزیمی کری آلیورم» دیمك دیری دیری
یا قیلماقن كندیسی قورتاره ییلیدی. فقط صوك نفسنه
قادر بونی یاماقن امتناع ایتدی. اجتهادلرینك و حریت
تفكرك حقیقی شهیدی اولاراق آلور ایچنده ترك حیات
ایتدی . اوچ مشهور ایتالیان ، یعنی (جیوردانو برونو
Giordano Bruno) قامپانه للا Campanella (و) وانی
(Vanini) حقلرنده ده عینی سوز سویله نه ییلیر ، بونلراون
آلتنجی و اون یدنجی عصر ایچنده روحانی و جسمانی
نضییقه قارشى حر روحك پرمهالك جدائی ادامه
ایتمشلردر . ۱۵۴۹ تاریخ میلادیسنده (نوله Nole) ده
دوغمش اولان مشهور جیوردانو برونو) بدایه «دومینی-
کن» طریقه منسوب بر راهب ایدی ، فقط ، داها
باشلانغجه ، طریقتك قواعد و احكامی وعینی زمانده
قاتوليك کلیساسی واسقولاستیک فلسفه سی ایله دووانا پذیر
بر اختلافه دوشدی . آنجاق اوتوز یاشنده بولوندینی
حاله ، کلیسانك تسلطائندن قورتولماق ایچون ایتالیایی
ترک و خابلی اوزون بر مدت ، (آریستوت) ك و سقو-
لاستیک فلسفه سنك علیهنده فقط تفكر حریتك لهنده
وعظلم ویرهرك، سیاحت ایتیه مجبور اولدی . حصوله
کثیردیكى اك بیوك قیامت ، اك بیوك «سقا ندال» ،
ارضك حرکتی و طالمرك فسحق حقنده ویردیكى درسارله
حاصل اولدی . (فرانقفورت) ده متعدد ملاحظه ناسه
(Mémoire) لر نشر ایتدیکن صوكره ، بر جوق
زماندن بری قربانی حریص نظرلرله تعقیب ایدن روما
انکیزیسینونك پنجه سنه دوشمك ایچون ایش کیبی وطننه
عودت ایتدی . سکن سنه علی الدوام محبسنده محبسه

سوروكلندی و نهابت الامر ، (روما) ده ۱۷ شباط
۱۶۰۰ ده ، فكر و قناعتی دكیشدیرمه سی ایچون نزدنده
یایلان بر جوق دنه ملر ثمره سزقالدی ، اوزمان آفاروز
و محكوم ایدیلر ك محكمه جسمانییه سوق اولوندی ،
اوراقنه شو معتاد فورمول درکنار ایدیلدی : « ممکن
مرتبه رحم ایله وقان دوکولمکسزین تجزیه اولونسون »
بونك معنای آتشله اعدام ، دیری دیری آتشده
یا قیلماق صورتیله اعدام ایدیلسین دیمکدی . پاپالق مقامك
اصدقاسندن اولوب بو حکمك حین تبلیغ و اجرا سننده
حاضر و شاهد رأی العین اولان بر ذات ، (برونو) نك
وقعه شهادتی شو وجهله حکایه ایدر : « (برونو) یه ۱۱ بو حکم
تبلیغ اولوندینی وقت آنجاق شو کلمات تهدید ایله
جواب ویردی : « ویردیكسز حکم شودقیقه ده بلکه بندن زیاده
سزی خلیجانه دوشورور . » بونك اوزه رینه والی نك
محافظلری (برونو) نی محبسه کوتوردیلر . اوراده ده ،
فکرلرندن واز کچیرمه یه چالیشدیلر . بیهوده اولدی .
بناء علیه بو کون اونی آتسه کوتوردیلر ... زوالی ،
آلور ایچنده ترك حیات ایتدی . ظن ایدرم ، که تصور
ایتمش اولدینی او عوالم دیگر [*] ده ، غیر معتقدلر
و مقدساته حرمتسزلسان استعمال ایدنلر حقلرنده رومالی لرك
ناصل معامله ایتمکله معتاد اولدوقلرینی حکایه ایدر . ایشه
عزیز دوستم ، بویله آداملره داها دوغروسوی بویله عفریتلره
قارشى بزده بویله معامله یاییلیر .

(برونو) مشتمل بر خلیه و آتشین بر مزاجه
مالکدی . ذکاسی کسکین و متسع بیوک بر حکیم ایدی .
فلسفه سنك حاکم بره نسبی نامتناهیلك فکریدر : مخلوقاتك
عددی نامتناهیدر ، امتداد [Durée] لری نامتناهیدر ،
عالم نامتناهیدر ،

De causa, principio et uno عنوانی کتابی
زمانمرك اك بیوك و درین متفکرلرینی مشغول و بی آرام
ایدن دقیق مسئله لرله اشتغال ایدر .

[*] (برونو) نك عوالمك لایمده و کاشانك نامتناهی اولدینی
حقنده کی قناعتنه تبلیغ ویر .

خلق آدم و خلقت حوا مسئله سی

علمای اسلامیة دن موسی جارا له افندی
بیکیفک اوزون کونلرده (روزه) سندن :

مکتب چو قولرینه علم حال ، و تاریخ مقدس
کتابلرنده «حوا، آدمک صوک قابورغه سندن خلق ایدلدی»
سوزی : بر مسئله اعتقادیه ویا حقیقت واقعه اولق
صفقیله تعلیم ایدلکده در . اهل حدیث : کتب حدیثده ،
اهل تفسیر : « وخلق منها زوجها » آیت کریمه سنک
تفسیرنده «حوا، آدمک صول قابورغه سندن خلق ایدلدی»
سوزینی بالاتفاق سویلشلر .

شو سوز : هم مسئله ایمانیه ، هم حقیقت تاریخیه
اولق اوزره تکمیل کتب اسلامیة طرفندن کویا بالاجام
قبول ایدلشدور . اهل تفسیرک بیوکلی ده کوجوکلی ده ،
متکلماری ده فقیهاری ده ، محدثاری ده ادیباری ده بلا
استثنا شو سوزی کویا بر آغزندن سویلشلر .

شو سطرلری یازارکن تفسیرلرک بیوکلینه کوجو-
کلینه ، کتب حدیثک شرحلرینه حاشیهلرینه مراجعت
ایتدم ؛ هپسندده عین سوزک تکرار ایدلمش اولدینی
کورددم .

قرآن کریمک عرفنه اوقدر مخالف بر تفسیرده
علمای اسلام بر آغزندن نصل اتفاق ایده بیللمش ؟ تعجب
ایتدم . برنایه دوشوندکدن صوکره بطلانی ظاهر اولور
بر سوزله قرآن کریمک آیتلرینی تفسیر ایتک غایت بیوک
بر مساهله دگلی ؟ وهمدن ناشی ، اصلی یوق سوزلرله آیت
کریمه لری تفسیر ایتک ، قرآن کریمی تمامیه ابطال کبی
بر جنایت اولمایورمی ؟

اگر « وخلق منها زوجها » آیت کریمه سندده «من»
حرفی (تبعیض) ایچون اولوب «منها» «من ضلعها» معنا سنده
اولسه ایدی اوزمان :

« ومن آیاته ان خلق لکم من انفسکم ازواجاً »

« الله الذی خلقکم من ضعف »

« خلق الانسان من عجل »

« لقد من الله على المؤمنين اذ بعث فيهم رسولا من

کتابنک « هر موجود Etre ، نامتناهییه مشتاق در
و انسان نامزد کمال در » عنوانی بجئی صوک درجه ده
جالب نظر در . واقعا حکیم عمر خیام ، (برونو) دن
بشیوز بو قادر سنه اول « انسان » .

« توآمده بیادشاهی کردن »

دیهه رک انسانک و خلقتنک هدف ازلی وابدیسنک « کمال »
اولدینی اعلان ایتشدی .

(برونو) (سپینوزا) « پانته یزم » نک مبشری در .

« بن بیلیم ایدم کیزی عیان هپ سن ایمشین ،

دلرده و جانلرده نهان هپ سن ایمشین ،

سندن بو جهان ایچره نشان ایستر ایدم بن

آخر شونی بیلیم که جهان هپ سن ایمشین . »

نغمه سنی او ، چوقدن ترنم ایتشدی .

هر صاحب نفس ، هر ذی حیات سبب ، اساس ،
وحدت وکل اولان موجود نامتناهی یی تعظیم و تقدیس
ایتسین دیوردی . بونده حیاتی نعمت کورمک و عملی
بر خیره منجر اولان نیک بینک فلسفه سی ده مندرج در .
(برونو) نک کائناتی قاورایشی معظم و محتشم بر

شعر چاشنی سنی حائز در :

« اگر کائناتی آ کلامایه عازم ایسه ، انسان ، کنیدیسی
احاط ایدن سمایه و فوقنده اوچوشان عواله نظرلرینی
وتفکرلرینی اعلا ایتسین » [*] دیوردی .

بزده و قتیله

O divin athéisme des étoiles! [یعنی ای بیلدیزه

لرک صمدانی ناخدائی] مصراعیله باشلایان بر صونه یی
بو طرز رؤیت الهام ایتشدی .

عبرالته جودت

[*] Alf. Fouillée. Extraits des grands phi-
losophes, page 177 .

[دوام ایده جک]